

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio tertia. Vtrum matrimonium sit sacramentum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

sed actus generationis carnalis necessarius est ad humanam naturam conseruationem per productionem indiuiduorum sub specie, ergo impossibile est quod sit de se malus quin in eo possit medium vi ruti inueniri adhibitis circumstantiis debitis: adhibentur autem per matrimonium, igitur matrimonium bonum est & licitum. Maior patet: quia actus naturæ à Deo instituta qui secundam ordinationem diuinam inditit est ei ad conseruationem speciei non potest esse de se malus nisi ipsa esset mala & à malo deo instituta, vt censuerunt hæretici. Minor de se patet. Quod autem in tali actu adhibeantur debite circumstantiæ per matrimonium patet sic: quia actus qui fit propter debitum finem cum his quæ fini congruunt est debite circumstantionatus, sed talis est actus matrimonii, ergo &c. Maior patet: quia prima bonitas in actu est circumstantia finis secundum quam debet de aliis iudicari. Minor declaratur: quia finis generationis vt pertinet ad matrimonium est generatio prolis, & educatio ad cultum Dei, & hoc est de se bonum, ad hunc autem finem debite consequendum requiritur determinatio patris & matris: non enim debite & solite proles educantur, si parentes essent incerti. Hæc autem educatio attenditur non solum quo ad corpus (vt in cæteris animalibus) sed quo ad animam: vnde secundum Philosophum à parentibus habemus tria, esse, nutrimentum, & disciplinam. Ad hoc autem requiritur multum temporis, propter quod parentes non solum debent esse determinati, sed mutuo obligati, non solum ad modicum tempus, sed ad totum, præcipue cum parentes debeant thesaurizare filiis qui nihil habent, nec est cui libet facile de nouo acquirere ad sufficientiam: cum ergo omnes istæ conditiones sint in matrimonio quod est legitima coniunctio maris & femine in diuiduum vitæ conseruationem retinens, patet quod actus carnalis vt pertinet ad matrimonium est veltitus debitis circumstantiis.

5. Secundum patet idem sic: omne peccatum est deuiatio ab aliqua lege naturali diuina vel humana recte posita, sed matrimonium & actus eius non deuiant à lege naturali, diuina, vel humana recte posita, ergo matrimonium & actus matrimonii non sunt peccati. Maior de se patet, minor probatur, quod enim matrimonium & actus eius non deuiant à lege naturali clarum est. Nam secundum Philosophum 2. de anima, naturalis finis est omnibus viuicibus quæcumque non sunt orbata, aut spontanea generationem habent facere alterum quale ipsum est, animal quidem animal, &c. Et in iure ciuili dicitur quod ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, vt est coniunctio maris & femine: non deuiat ergo matrimonium & actus eius à lege naturali imò potissimum concordat. Item nec deuiat à lege diuina, quia tam in veteri testamento quam in nouo matrimonium approbatur, & vtrunque tetigit Christus Mat. 19, quando dixit: quos Deus coniunxit homo non separet. loquens de matrimonio & allegans dictum domini Gen. 2. Item omnis lex humana recte posita approbat matrimonium & soli nati ex matrimonio dicuntur filii legitimi: nati autem ex alio concubitu in aliquo sunt vituperabiles, quauis non ex culpa sua, sed ex culpa parentum, quare patet quod matrimonium est licitum.

6. AD argumenta in oppositum. Ad primum dicendum quod nos dicimur Deo coniungi dupliciter: vno modo secundum habitum gratiæ & charitatis, & illud quod se parat hanc coniunctionem est peccatum, etiam mortale: alio modo secundum actum cõtemplationis & dilectionis, & hæc coniunctio potest separari per aliquid quod non est peccatum, seu per solam occupationem animi circa res exteriores quantumcumque licitas. Prima coniunctio non separatur per actum matrimonii, sed secunda tantum quatenus in eo deprimitur mens & quasi absorbetur. Et ideo propter hoc, his qui debeant Deum videre præceptum fuit non accedere ad uxorem.

7. AD secundum dicendum est quod illud quod excusatur à tanto & non à toto modo est malum in aliquo, quod autem excusatur à toto nullo modo est malum, sed habet aliquam mali similitudinem propter quam indiget excusatione: & quia actus matrimonialis in nullo est malus, habet tamen similitudinem cum actu fornicationis cum idem sunt in specie naturæ, ideo dicitur excusari per bona matrimonii quæ sunt quedam debite circumstantiæ.

QVÆSTIO SECUNDA.

Vtrum matrimonium cadat sub præcepto.

Tho. quodlibet. 7. q. 17.

AD secundum sic proceditur, & arguitur quod matrimonium non cadat sub præcepto, quia Apostolus loquens de matrimonio. ad Cor. 6. cap. postquam dixerat: vnusquisque suam habeat, &c. subiungit, hoc autem dico secundum indulgentiam & non imperium, sed quod præcipitur imperatur, ergo matrimonium non cadit sub præcepto.

2. Item consilium non contrariatur præcepto, sed continentia tan vidualis quam virginalis contrariatur matrimonio, & tamen consulitur & per Christum in euangelio & per Apostolum in præallegato cap. ergo matrimonium non cadit sub præcepto.

3. IN contrarium est, quia dominus creatis primis patribus præcepit eis dicens: crescite & multiplicamini Gen. 1. & modum multiplicationis Gen. 2. quando matrimonium instituit, ergo &c.

4. RESPONSI. Dicenda sunt tria. Primum est quod matrimonium cadit sub præcepto. Secundum est quod illud præceptum adhuc durat. Tertium est quod his non obstantibus licitum est virginitatem vel continentiam vouere & seruare.

5. Primum patet sic: melius est bonum speciei quam bonum indiuidui, sed actus qui est necessarius ad conseruationem indiuidui puta comedere, cadit sub præcepto iuris naturalis quod expressit Dominus Gen. 2. quando dicit: de omni ligno paradisi comede, &c. ergo actus generationis qui est necessarius ad conseruationem speciei cadit sub præcepto, quod etiam dominus expressit Gen. 1. quando dixit: crescite & multiplicamini.

6. Secundum sic patet: præceptum durat quousque sit reuocatum, sed præceptum de matrimonio non legitur reuocatum, ergo adhuc durat.

7. Tertium videlicet quod prædictis non obstantibus licitum est vouere virginitatem vel continentiam, patet sic: quia aliquod est præceptum de eo quod pertinet ad perfectionem cuiuslibet indiuidui & tale obligat quemlibet vt comedere. Aliud est præceptum de eo quod est necessarium multitudini, vt agricultura, ars edificatoria, & huiusmodi officia quæ sunt necessaria cõmunitati, quorum officiorum vnum impediret aliud si ab eodem deberent fieri. Et ideo sufficit quod talia præcepta per aliquos de cõmunitate implentur & non per quemlibet, sed diuersa per diuersos, de numero autem talium est præceptum de matrimonio quod sufficienter impletur per multos de cõmunitate. Alii vero non tenentur, sed possunt vouere cõtrarium. Nec obstat quod dicit Apostolus. Cor. 7. Volo autem omnes homines esse sicut meipsum, per quod videtur innuere quod licitum sit non solum aliquibus, sed omnibus continere: quia ly omnes, accipiendum est diuisim & non coniunctim: cuiuslibet enim licitum est continere, sed non omnibus simul.

8. Sed ponatur quod nullus secularium velit cõtrahere aut quod omnes essent mortui exceptis religiosi qui cõtinentiam vouerunt, nunquid tunc religiosi nubere tenerentur? Posset dici quod sic, cum votum quod est voluntatis non posset præiudicare præcepto quod est necessitatis. Vel potest dici quod cum inclinatio naturalis sit magis ad matrimonium quam ad continentiam, quam inclinationem Deus naturæ indidit ad complendum numerum electorum, si hæc inclinatio in hominibus viuentibus deficeret, vel omnes homines præter religiosos morerentur, posset credi probabiliter quod completus esset numerus electorum, & quod ultra nullus obligaretur ad matrimonium.

9. AD primum argu. dicendum quod matrimonium præcipitur multitudini & non alicui personæ in singulari, sed solum conceditur secundum indulgentiam.

10. Per idem patet ad secundum: quia continentia consulitur personis singularibus diuisim & non omnibus coniunctim, præceptum autem de matrimonio respicit multitudinem, vt per aliquos de multitudine impleatur.

QVÆSTIO TERTIA.

An matrimonium sit sacramentum.

AD

AD tertium sic proceditur, scilicet an matrimonium sit sacramentum. Et videtur quod non: quia sacramentum quod non est necessitatis habet per ministros ecclesie dispensari (vnde solus baptisimus, quia est sacramentum necessitatis potest per quemlibet laicum dispensari) sed matrimonium non est necessitatis quantum ad quamlibet personam, & tamen dispensatur per ministros ecclesie: benedictio enim nubentium non est de necessitate matrimonii, ergo matrimonium non est sacramentum.

2 Item omne sacramentum habet formam distinctam a materia, sed hoc non est in matrimonio (non enim verba viri exprimentia suum consensum sunt magis forma vel materia quam verba mulierum nec econuerso) ergo matrimonium non est sacramentum.

3 IN contrarium arguitur: omne remedium contra peccatum est sacramentum, sed matrimonium est remedium institutum contra peccatum dicente Apostolo, i. Corin. 7. propter fornicationem vnusquisque suam uxorem habeat, ergo est sacramentum.

4 Item si matrimonium non esset sacramentum, causa matrimonii esset pure temporalis & pertineret ad iudicem secularem & non ad ecclesiasticum, istud autem non tenetur, ergo &c.

5 **RESPONSI**O. Tenendum est absolute quod matrimonium est sacramentum cum hoc determinet ecclesia extra de hereticis, ad abolendam, ubi numerat matrimonium inter alia sacramenta, ubi dicitur sic: Vniuersos qui de sacramento corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, vel de baptisimo seu peccatorum confessione, matrimonio, seu ceteris sacramentis ecclesiasticis aliter sentire, aut docere non metuunt quam sacrosancta Romana ecclesia predicat & obseruat, vinculo perpetui anathematis innodamus. Matrimonio etiam competit generalis ratio sacramenti quae est, quod sacramentum est sacrae rei signum: matrimonium enim significat coniunctionem Christi & ecclesie, vnde Apostolus loquens de matrimonio Ephes. 5. dicit sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Duo ergo sunt tenenda in matrimonio, nec opposita eorum possunt teneri vel aseri sine periculo heresis. Primum est quod matrimonium est licitum, & ideo Tacqani & Maceani, & ceteri qui nuptiis detrahunt censentur heretici. Secundum est quod matrimonium est sacramentum eo modo quo sacrae rei signum dicitur sacramentum, & dicere oppositum similiter est hereticum, cum sit contrarium dicto Apostoli iam allegato: matrimonium enim initium inter coniuges per consensum animorum signat coniunctionem Christi & ecclesie per fidem & charitatem, matrimonium vero consummari significat coniunctionem Christi & ecclesie per conformitatem naturae assumptae, & sic est sacramentum. Praeter autem duo praedicta sunt alia duo circa matrimonium circa quae sine periculo heresis licitum est contraria opinari: quorum vnum est theologicum (videlicet) verum in matrimonio conferatur gratia ex opere operato, sicut in aliis sacramentis nouae legis. Secundum est logicum videlicet, utrum matrimonium habeat plenam vniuocationem cum alijs sacramentis.

6 Quantum ad primum aliter opinantur iurista, & aliter theologi. iurista enim qui nouerunt textum decretorum & decretalium quibus mens Romanae ecclesie exprimitur & fuerit expositores & glossatores canonum & decretalium, & alique eorum fuerunt de collegio cardinalium sanctae Romanae ecclesie tenent quod in sacramento matrimonii non conferatur gratia. Gaufridus enim in summa sua titulo, de sacramentis non iterat, dicit sic: Fit & alia diuisio sacramentorum, quaedam enim sunt in quibus conferatur gratia: vt infra, q. 1. quicquid, vt sunt sacramenta necessitatis & ordinis. Quaedam sunt in quibus gratia non conferatur, vt matrimonia cum contrahuntur, & ob hoc in eorum contractu pretia interueniunt: vt. 23. q. 2. honorantur, & conditiones pecuniarie apponuntur: vt pater extra de conditionibus appositis in matrimonio, ca. de illis, hęc Gaufridus. Item Otfen. in summa sua. i. lib. titulo de sacramentis non iterandis dicit Tertia diuisio sacramentorum haec est, quia quaedam sunt in quibus conferatur gratia: vt prima, q. 1. quicquid, vt sunt sacramenta necessitatis ordinis siue dignitatis, quaedam vero sunt in quibus non conferatur, vt matrimonia siue cum contrahuntur, quoniam

pretia interueniunt. 23. q. 2. honorantur. 23. q. 5. aliter. & conditiones pecuniarie apponuntur extra de conditione app. de illis, siue cum consummantur. 22. q. 2. connubia, quod non esset si per ipsum gratia conferretur, &c. Nam illis in quibus gratia conferatur talia simonia inducunt, &c. Item extra de simonia, cum in ecclesie corpore. Dicit Bern. in apparatu. Pro benedictionibus nubentium aliquid accipi prohibetur, quia per eas gratia conferatur, sed pro matrimonio aliquid dare vel recipere non est peccatum. 1. q. 1. quicquid. 23. q. 2. honorantur, quia licet sit sacramentum, per ipsum tamen gratia conferatur ar. 25. qu. 1. nuptiarum 22. q. 2. connubia. Item superius praemisso cap. honorantur. Notatur sic in apparatu.

7 Si quaeras quare in hoc sacramento potius interueniat pecunia quam in alijs? Dicunt quidam quod propter onera matrimonii: sed certe eadem ratione pro ingressu monasterii potest recipi pecunia propter onera quae sustinet monasterium. Sed haec est ratio, quia in hoc sacramento non conferatur gratia Spiritus sancti sicut fit in alijs, vt. 1. qu. mulier, & ca. sicut inuisibilis. haec apparatus, quod autem sub praetio pretii possit quibus licite aliquid sibi desponsa re expresse dicitur extra de conditionibus appositis, de illis. Ibi enim dicitur quod si aliquis sub huiusmodi verbis iuramentum alicui mulieri praestiterit, ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaueris, reus periurii non habebitur, si eam nolentem sibi soluere quod sibi dare petiit non acceperit in uxorem super quo dicit Bern. in apparatu: talis conditio licita est in sponsalibus, vt hic patet, sed constat quod pro sacramentis conferentibus gratiam non licet dare, aut recipere pecuniam ex pacto seu contractu alicuius pretii, igitur secundum praedictos doctores in sacramento matrimonii non conferatur gratia.

8 Quorum opinio an sit vera an falsa, & allegationes quas de iure canonico pro se inducunt an bene adducantur per eos vel male, non determino quo ad praesens, sed solum hoc accipio tanquam verum, quod cum praedicti doctores nouerint iura canonica, & eorum scripta, & dicta habeantur a Papa & cardinalibus & a Praelatis & ceteris ecclesiarum rectoribus, quorum est specialiter scire quid ecclesia Romana predicat & obseruat, nec scripta eorum quo ad praedictum articulum de matrimonio reproberunt tanquam erronea, vel contraria determinationi ecclesie, quae sentit quod pro sacramento matrimonii non conferatur gratia, non est contra determinationem ecclesie: nec contra id quod Romana ecclesia predicat & obseruat. Huic etiam opinioni consentit Magister sentent. lib. 4. di. 2. circa principium dicens sic: quod sacramentum nouae legis alia remedia contra peccatum praebent & gratiam adiunctam conferunt, vt baptisimus. Alia in remediis tantum sunt, vt coniugium. Alia gratia & virtute nos fulciunt, vt eucharistia & ordo: igitur tam ex diuisione quam ex dictione exclusiua sua cum dicitur in remedio tantum sunt vt coniugium, videtur Magister sentent. sacramentum coniugii segregasse a collatione gratiae. Moderni autem theologi quasi communiter tenent quod per sacramentum matrimonii conferatur gratia nisi contrahentes ponant obicem, sicut fit in alijs sacramentis quibus equiparatur sacramentum matrimonii in hoc casu, quia alias non videretur ab eis posse teneri quod matrimonium sit sacramentum nouae legis.

9 Quantum ad secundum quod est logicum, videlicet utrum matrimonium habeat perfectam vniuocationem cum alijs sacramentis sciendum est, quod cum vniuoca sint quorum nomen est commune, & ratio id est definitio secundum illud nomen est eadem, discurrendum est per rationes seu definitiones sacramenti in principio huius quarti postas, inter quas prior & communior definitio sacramenti est, quod sacramentum est sacrae rei signum, & secundum hanc definitionem non est dubium quin sacramentum coniugii sit vniuocum sacramentum cum alijs: est enim signum sacrae rei, id est coniunctionis Christi & ecclesie vt prius dictum fuit, quauis aliter sit in hoc sacramento & in alijs sacramentis, nam in alijs res sacra cuius sunt signum non solum est significata, sed & contempta, in matrimonio autem res sacra cuius est signum est solum significata & non contempta. Alij autem sunt definitiones seu descriptiones sacramenti assignatae per beatum Aug. & Hugo. de san. Victo. & Magistrum sententiarum, qui omnes conueniunt in hoc quod sacramentum

tum nouæ leg. est aliquid signum corporale vel sensibile extrinsecus homini appositum ad effectum sanctificationis spiritualis, & quantum ad hoc matrimonium non videtur habere perfectam vniouocationem cum sacramentis nouæ legis.

10. Primò quantum ad hoc quòd sacramentum est signum: quia illa quæ exterius aguntur in sacramentis non legibus excedunt dictamen rationis naturalis. Cum enim sacramenta sint quedam facta protestantia fidei, sicut fides est de his quæ rationem naturalem excedunt, sic ea quæ exterius aguntur in sacramentis sunt signa ex diuina institutione, & excedunt dictamen rationis naturalis, vt patet in cæteris sacramentis à matrimonio. In baptismo, confirmatione, ordine & huiusmodi. De illis enim quæ in prædictis sacramentis exterius aguntur, nulla potest reddi ratio naturalis. De illis autem quæ exterius aguntur in matrimonio potest reddi ratio naturalis: puta quod contrahentes matrimonium cõsentiant, & cõsensum suum exprimant. Hoc enim dicitur recta ratio naturalis de quolibet contractu voluntario, ergo illud signum corporale, vel sensibile, quod est in matrimonio, & in cæteris sacramentis non sumitur vniiformiter, vel vniouocè hinc & inde: quia in aliis sacramentis illa quæ exterius aguntur sunt signa spiritualis effectus ex diuina institutione, cuius non potest reddi ratio naturalis: illud autem quod exterius agitur in matrimonio dum contrahitur est purè de dictamine rationis naturalis excepta significatione cõiunctionis Christi & ecclesie, secundum quã dictum est quòd matrimonium habet cum aliis aliquam vniouocationem.

11. Secundò patet idem ex hoc quòd sacramentum est aliquid extrinsecus appositum. Ex quo potest sic argui: sacramenta consistunt in opere operato applicato illis qui suscipiunt sacramentum, sed istud non cõuenit vniouocè matrimonio & cæteris sacramentis, ergo &c. Maior patet ex his quæ dicta sunt in præcedentibus de sacramentis non. le. Minor probatur, quia in cæteris sacramentis, puta in baptismo, confirmatione, ordine, extrema vnctione, & penitentia præter omnem actum suscipientium sacramentum est aliquid extrinsecum quod eis applicatur, sicut aqua in baptismo cum determinata forma verborum, & in cæteris similitè, & etiã in penitentia de qua minus videtur, quia præter omnem actum penitentis applicantur ei verba sacerdotis absoluentis, in matrimonio autè nihil est de prædictis: quia ad matrimonium sufficit verba contrahentium exprimentia cõsensum suum sine quocunq; extrinsecus appposito, vel eis applicato, ergo quantum ad hoc quod sacramentum est opus est operatum homini extrinsecus appositum, non est vniouocatio inter matrimonium & cætera sacramenta non. leg. Et si dicatur quòd verba vnus coniugum applicatur alteri extrinsecus, & conuerso, quando vir dicit, accipio te in vxorem, & mulier dicit, accipio te in maritum, adhuc non est hic plena vniouocatio cum his quæ extrinsecus aguntur in cæteris sacramentis, quia in aliis sacramentis applicatio non fit per suscipientes sacramentum, sed per alium. Et ideo sacramentum dicitur signum sensibile extrinsecus appositum, in matrimonio autem prædicta applicatio fit per suscipientes & non per exteriorè, quare non est cõsimiliter hic & ibi. Item matrimonium non solù contrahitur inter presentes exprimentes sibi inuicem cõsensum suum, sed inter absentes per literas vel per nuncium, & tunc non est applicatio, vel non est eiusdem rationis cum applicatione quæ fit in cæteris sacramentis in quibus oportet suscipientè sacramentum esse realiter presentem conferenti: non enim episcopus potest cõferre ordines vel sacramentum confirmationis, vel baptismi, vel extremæ vnctionis, vel sacramentalis absolutionis peccatorum his qui sunt ab eo per longa spacia terrarum semoti, sed solum presentibus, nec sacerdos existens in Hispania potest consecrare panem existentem in India, mulier autem existens in Francia contrahere potest cum viro existente in Hispania, & est verum matrimonium & ratum quare non est vniouoca applicatio hic & ibi.

12. Terriò patet idem ex eo quòd sacramentum adhibetur ad effectum sanctificationis spiritualis. Ex quo arguitur sic: sacramentum aut cõferret gratiam non habenti nisi ponat obicem, aut si habet, auget eam, sed matrimonium nullum istorum facit, ergo non est sic & vniouocè sacramentum, sicut & alia sacramenta non. le. Maior suppo-

nitur. Minor probatur, quòd enim matrimonium non cõferat gratiam non habenti satis patet, quia hoc pertinet solum ad sacramenta quæ ordinantur ad remissionem culpæ mortalis, vt sunt baptismus & penitentia, nec auget eam prius habenti, quia continentibus in gratia & posita contrahentibus non augetur gratia sed potius minueretur, sed gratia & charitas recipere diminutionem quia melius est continere quam nubere secundum illud Apostoli. i. Cor. 7. qui nubit bene facit, qui non nubit melius facit, ergo &c.

13. Quartò patet idè per duas generales rationes, quia circa sacramenta non. leg. alia à baptismo licet ordinatio ecclesie potest habere vim præcepti, nihilominus tale præceptum nunquam est de necessitate sacramenti, vt patet ex præcedentibus, sed ordinatio ecclesie circa matrimonium est de necessitate matrimonii: facit enim ecclesia personas illegitimas ad contrahendum, & de illegitimis facit legitimis, vt patet, ergo matrimonium non videtur esse vniouocè sacramentum cum prædictis.

14. Quintò, quia absq; baptismo nullus est susceptius sacramenti propriè dicti, cum baptismus sit ianua sacramentorum, sed si ante baptismum cõtrahunt infideles verum est matrimonium inter eos sicut inter fideles post baptismum, ergo &c. Nec obstat quòd matrimonium eorum non dicitur ratum: quia si ambo baptizarentur iam eorum matrimonium est ratum, sed non est sacramentum magis quàm prius vt probatur, ergo &c. Probatio assumpta, quia opus est factum in omni sacramento, cum quodlibet consistat in opere operato, sed in tali matrimonio nihil est de nouo factum (solum enim sunt baptizati) baptismus autem est distinctum sacramentum à matrimonio: sicut ergo tale matrimonium ante baptismum non fuit sacramentum vniouocè cum prædictis, ita nec post, cum verum sit & ratum: & mirum est quòd aliqui voluit querere plenam vniouocationem inter sacramenta quæ sunt prædicta non. legis, & tenentur sola fide, & matrimonium quod non est solum in noua lege, sed fuit in veteri lege & ante omnem legem scriptam tam pro statu innocentie quàm naturæ corruptæ, & est prædicta de dictamine rationis naturalis absq; fide excepta significatione cõiunctionis Christi & ecclesie.

15. Per hoc patet responsio ad argumenta vtriusq; partitis, etenim prima probant quòd matrimonium non est sacramentum strictè & propriè dictum sicut alia sacramenta nouæ le. sed non probant quin sit sacra rei signum, & sic largo modo sacramentum.

16. AD primum argu. alterius partis dicendum quòd non omne remedium contra peccatum est sacramentum, quia si alicui indigenti detur pecunia, pecunia est ipsi remedium ne egestate compellatur furetur, & tamen datio pecunie non est sacramentum: sic cum per actum matrimonii homo satisfaciat concupiscentie matrimonii, est ipsi remedium ne ipse incitetur ad alias corruptelas puta fornicationem vel adulterium, & sic est in omnibus quæ ex natura actus impediunt peccatum ne fiat, talia autem non sunt sacramenta, sed solum illa remedia quæ ex natura actus non habent hoc facere, sed ex diuina institutione per virtutem supernaturalem eis collatam vel assistentem adhibitis quibusdam sensibilibus quorum non possit redi ratio naturalis, quod non est in matrimonio.

17. Ad secundum dicendum est quòd matrimonium est sacramentum saltem largè, esto etiã quòd nullo modo esset sacramentum, adhuc cognitio eius pertinet ad iudicium ecclesiasticum: quia cognitio de hoc quod est purè peccatum & pertinet ad solam conscientiam, nec lædit rempublicam temporaliter in rebus vel personis pertinet ad iudicem ecclesiasticum, talis autè est error circa matrimonium, ideo quo ad hoc causa matrimonii est purè spiritualis, & pertinet ad iudicem ecclesiasticum.

Sententia huius distinctionis. X. X. VII.

in generali & speciali.

Post hoc aduertendum est. Superius determinauit magister de matrimonio secundum se quantum ad eius institutionem: hic determinat de eo per comparisonem ad causam efficientem, & ista pars diuiditur in duas. Primò ostendit